

Fried István

„OLYAN VALÓSÁGOS VAGY, MINT EGY IDEGEN”

PAPP ATTILA ZSOLT: AZ ATLANTISZI VILLAMOS. ORPHEUSZ KIADÓ
– ERDÉLYI HÍRADÓ KIADÓ, BUDAPEST – KOLOZSVÁR, 2018.

Rejtélyes címet választott a középnemzedékbe érő kolozsvári poéta kötete számára; rejtélyeset, ámde olyat, amely előlegezi az egymásnak feszülő el-
lentmondásokra épített, személyes és egy pontosan aligha körülírható be-
szélőtől eltávolított szólás verssé formálását. Olyat, mely a természetes töb-
bértelműségek egzisztenciális, hagyományokhoz viszonyított vonatkozásait
sugallja versszerkesztési módnak. *Az atlantiszi villamos* egyszerre visz visz-
sza a mitologikus-legendás, Platón közvetítésével elképzelt régmúltba, mely
lehet boldog sziget és természeti katasztrófa következtében elsüllyedt föld-
rész, és rángat be a jelenbe, a tömegközlekedés prózájába. Az oxymoron-
ként funkcionáló jelzős szerkezet a kötetben nem köszönt verscímként, a
négy ciklus eltér egymástól jellegében. Talán a *Hosszú megérkezés* rejt vala-
mi hasonlót, a megérkezés egy cselekvéssor zárulása, ám a jelző késlelteti
a cselekvés végét. Több vers azonban visszautal a címre, *Az erdélyi tenger-*
ben a „Tengerkolozsvár és Vízierdély”, *A vízitigrisben* összekerül Atlan-
tisz, Macondo, a hány szögletű kerek erdő, Platón, García Marquez, Lázár
Ervin, *Az órákból* idézek: „úgy süllyedünk el, mint régi ország”. Meggon-
dolkodtató, hogy ez a nosztalgia-, de korántsem érzelemmentes szólam egy
feltehetőleg külső, távolabbi szemlélőtől, ki olykor részessé válik, származ-
tatható; ez a nézőpont szolgálhat pontos megfigyelésekkel, s éppen ez a
pontosság teszi lehetővé a nem pusztán felületi, hanem átható, a mélységet
átvilágítani képes szemlélést, mely nem elégszik meg a szabad szemmel lát-
hatóval, hanem megalkotja a láthatót és kevésbé láthatót. A megalkotás va-
lójában sejtetés, nem kijelentés, hanem elképzel(tet)és. Így nem bizonyosan

kimond (ha kimond, annak súlya van!), hanem – amennyire lehetséges – kísérletet tesz körvonalazására, a fölvázolásra.

A jól szerkesztett kötet négy ciklusát egy, talán útba igazításra szánt előszó-vers nyitja meg: *Valaki ismét megérkezett*: a kezdet tehát folytatás, noha erős kijelentés: „mert visszatérés nincsen” szakítja meg a gondolatmenetet, mely (talán képzeletben) útmutatást vállal, bejárva az egykori lét térben őrzött emlékezetét, hogy önmagaságához mégiscsak visszataláljon, éppen a hajdan valamiképpen történő megőrzésével.

A *Vitorlák a téren* ciklus a tenger szimbolikájával vezet a költői táj felé, s ez alkalmat kínál arra; bármely messze vidéket vesz célba, egy/a belső tájat igyekszik földeríteni, a tenger-világ összehangolható tartományait. *A walesi bárdokra* történő allúzióknak különösen megnő a szerepük. Nem a földrajzi referenciák uralkodnak e verstájon, hanem a kevésbé ellenőrizhető látomások. Ezért komponálódhat Albion és Provansz mellé Erdély egyetlen vízió részeként, mondhat ki a reáliák helyébe költői igazságokat az álmodó beszélő, akinek családfája korábbi költőket, mondásaikat juttathatja eszünkbe, dőlt betűvel emelvén ki a sententia helyét a versben, a kötetben, a (költői) tudatban: *amiben élsz, az a hazád*.

A második ciklus (*A Villa Diodati töredék*) az angol romantika második nemzedékét (Byront, Shelley-t, Mary Shelley-t, Keatset) idézi meg, amiként regényességükkel a mai álmodóban fölmerülnek; nem feledkezvén meg (itt sem) az egyébként Byront olvasó, Byront tolmácsoló Arany Jánosról, s egyiküktől sem teljesen idegen szólamként hangzóssá téve *A genfi zsol-tárt*, a létezés drámáját, a létezéssel illúziótlanul szembenezés imáttan imáját. S ha a kötetről általában elmondható, hogy megnő a szabad vers jelentősége, miáltal a monológyszerű beszéd látszik fölerősödni, itt két szonett jelzi, szó sincs a formateljesség feladásáról, az angol romantikusok álarcában, alakmásaiként a beszélő eltöprengtet a költőileg lakozás problematikussá válásáról, a hagyományos költőiség felidézése egyben az ahhoz képest költőietlen, tőlük eltérő költőiség próbájával lesz hagyomány és újítás együttesének nagyszabású kísérlete.

A megunt balladák vonatkozhat a balladás hangvétel elavulása nyomán támadt kétségekre, annak a cselekményességének ígéretére, melyről elég hamar kitetszik, hogy izgalmasabb próbákra készül. Mivel a cselekményességnek belső történéssé kell alakulnia, hogy a kötet versvilágában elnyerhesse a számára tervezett pozíciót. Ami történik, csak annyira esik meg a külső világban, hogy egy metaforának szolgáltasson megfelelő anyagot: a költői képek „igazságá”-ért megélt és asszociációk során verssé lett gondo-

latiságuk szavatol. A közel és távol párhuzamai villannak föl („Sosem ugyanarra a buszra várunk, / egyszerre lendül lépcsőre a lábunk”; „Ha nyári esők áztatják az arcunk, / mi úgylis ott leszünk, / ahol sosem fordultunk még elő”). Az egykor népszerű daltól címet kölcsönző *Strangers in the Night* felkelti az önmegszólító vers gyanúját, az öntestét szemlélő, újraszerkesztődését figyelő döbbsen rá az én idegenségére, a restaurálhatatlanság tényezőjére. Játékosságával, szomorúság derűjével válik ki a kötetből a *Viola*, mely hanghatásra törését, verselése bravúrosságát, zenébe feloldhatóságát nyilvánvalóan Kosztolányi Dezső *Ilonájának* köszönheti, ám ezúttal is hozzáad valamit költőnk az „eredeti” sugallatához, a más nyelvi dallam idetransponálásával tágítja a vers terét: „Délolasz / hangzatok, / mandolin / dallama, / daloló/francia / *oh là là*, / *Viola*”. A már említett *Az órák* shakespeare-i indíttatása ugyan messzire térít, minthogy híven a Mesterhez, mives szonettben szólal meg, az örök dilemma elé állítva az olvasót, egyfelől az óra mértékegysége lenne az időnek, másfelől e mértékegység mégsem egészen alkalmas arra, hogy értelemmel töltse meg az ittlétet. Így elmosódnak a határok, Lenni vagy nem lenni – idézhetnők, a verseskötetben emígy: „A tükörök foglyul ejtették az arcunk / – sosem halunk meg, mert már rég meghaltunk.” A ciklus úgy ér véget a záróverssel, hogy folytatást ígér: lezár valamit (a balladák idejét, noha a cikluscímtől eltérően a verscímben egyes számra leülünk), hogy teret engedjen annak, ami jön: „ideje lapoznunk / már e történetben”. Hogy elkezdődhessen egy új történet, más tónusban, más hangvétellel, s valóban, a *Megunt ballada* versformája egyedinek számít ebben a kötetben.

Nem szükséges sokat lapoznunk, a következő ciklus teljesen eltérő tematikájú, verselésű, gondolatiságú verseket közöl. *A hosszú megérkezés* visszautal a bevezetőre, mellyel ekképpen keretet látszik alkotni, és itt sorakoznak az „istenes”-nek nevezhető versek, amelyek semmiképpen nem szokványosan vallásosak, nem hasonlíthatók a magyar irodalomtörténetben elkönyvelt istenes versekhez (Balassitól Adyig). Inkább mintha egy apokrif biblia szemelvényei volnának. Egy korábbi ciklusban a *Valaki jár a víz alatt* alcímű *KS-apokrif* íratik le, a víz felett járás fordítottja, egyben tiszteletadás a költőelőd előtt. Az utolsó ciklus ilyen tárgyú verseiben a szentség kerül szembe a köznapisággal, az ünnepi szólás a kiábrándultsággal, rosszérzéssel; sorsok furcsa párhuzamossága rémlik föl az indulás és az érkezés egymásra vetülésében. A *Lépj át csöndben* című vers után kerül pont a kötet végére. Érzékelhetővé válik, hogy a *visszafordulást* is már csak mímelni lehet, ősz múltán sem következhet be a kiegyenlítőedés. A mives kidolgo-

zás sem fedheti el a múlás, múlandóság melankóliáját, melynek tárgyyszerűsége nem engedi az elérzékenyülést. Az utolsó sor tökéletlennek szánt, szinte agrammatikus beszéde mellett a rímelés tudatos gyarlósága szembetűnő, a kötetben másutt ilyen nem tapasztalható. Ám e disszonancia figyelmeztető: nyugtalanító csengés zárja a kötetet, mely eltérít a megnyugvástól is, a feloldástól is. „A tájkép baljós szimmetriája” – int arra, „hogy ne kerüljem el a kikötőket, / és a ha indulnék, a felemelt kéz / ne időzzön túl sokat / minden ajtókilincsen.” Ebben a köztes helyzetben bomlik ki elénk Papp Attila Zsolt lírája, kinek legújabb kötete igazolja, amiről az előzőkben is bizonyosságot adott. Személyében a magyar irodalom olyan jeles személyiségét láthatjuk, aki a maga csöndjével, megfontoltságával eddig föl nem tárt ösvényeken tör utat – nem csekély eredményességgel.